

Flau over skapelsesberetningen?

Lars Olav GjØra

Trykket i Credo 2/14 - oppdatert versjon

1 Mosebok 1 er en grunn til at mange tror at Bibelen er fullstendig irrelevant. Er det mulig å fortsatt tro på skapelsesberetningen i lys av alle vitenskapelige oppdagelser? Hovedproblemet med 1 Mos 1 (egentlig til 2,3) er at vi ikke er sikre på hva slags sjanger denne teksten er og dermed hvordan den skal tolkes. Den er poetisk, men ikke poesi som ellers i Bibelen. Den har typiske trekk av en fortelling, men har for eksempel gjentatte uttrykk og en struktur som er uvanlig for fortellingene i Bibelen. Noen vil derfor kalle det "høytdelig, halvpoetisk språk"¹ eller i det minste en uvanlig fortelling² eller en sammensatt sjanger.³ Mange mener at skapelsesberetningen ligger nærmest 'teologi' - framfor myte, vitenskap eller historie - selv om det heller ikke er teologi slik vi vanligvis forstår det.⁴ På grunn av dette er det ulike syn på hvordan dette kapitlet skal tolkes.

VANLIGE TOLKNINGER I DAG

Den tradisjonelle tolkningen i kirkens historie (selv om vi skal se at det fantes unntak) har vært å forstå de sju dagene som 24-timers døgn i en bokstavelig uke. Dette synet får vanskeligheter med hva naturvitenskapen ser ut til å si om universets opprinnelse.

Andre prøver å få 1 Mos 1 til å samsvare med vitenskapen og tolker derfor dagene som lange perioder i jordens historie, eller som kronologiske bokstavelige dager med lange perioder mellom hver dag. Den største utfordringen i dette tilfellet er at sola blir skapt på den fjerde dagen, selv etter trærne.

Et tredje syn, som det hevdes går tilbake til middelalderen og tidligere,⁵ er det såkalte "rammeverksynet". Her legges mer vekt på logisk enn kronologisk rekkefølge og på strukturen i teksten. Man tror at den ikke er ment å bli tolket bokstavelig, men at to og to dager korresponderer med hverandre (1 med 4, 2 med 5, 3 med 6). Kronologien settes til side for å i stedet vektlegge teologiske punkter. For eksempel blir sola introdusert senere for å vise at det er Gud som er den ultimate kilden til lys. Utfordringen for dette synet er å overbevise om at teksten ikke er ment kronologisk.⁶

En fortsettelse av den forrige tolkningen er at 1 Mos 1 handler om en innvielse av et "kosmisk tempel".⁷ Dette synet hevder at vi er mer opphengt i det materielle i vår tid og kultur enn det skapelsesberetningen er. Man tror at israelittene ville lest denne teksten "funksjonelt" og ikke "materielt", altså at verden ble "skapt" da alle komponentene hadde fått sin funksjon i universet og ble til nytte for menneskeheten. Det pekes på at også andre "skapelsesberetninger" fra samme tid og kultur handler mer om organisering av det som allerede eksisterte enn om skapelse fra intet. Hvilken på den sjuende dagen knyttes til tempelet, hvor gudene hvilte. Siden templer også ble sett på som symboler på universet, kunne også universet bli sett på som et tempel. Poenget med 1 Mos 1 blir da at universet er et sted for Guds nærvær. En utfordring for denne tolkningen er å forklare at for eksempel Kol 1,16-17 og Heb 11,3 ikke tolker 1 Mos 1 materielt.

ELDRE TOLKNINGER

Hvordan tolket man så dette i oldtiden, lenge før dagens vitenskapelige oppdagelser? Mange tolket dagene bokstavelig, men det var allerede andre som ikke gjorde det. Den jødiske filosofen Filon (10 f.Kr. – 50 e.Kr.) trodde at skapelsen skjedde på et øyeblikk, og at 1 Mos 1 har mer å gjøre med ordning og arrangering. På 100-tallet foreslo Justin Martyr og Ireneus at dagene kan ha vært lange tidsperioder ut fra Sal 90,4 og 2 Pet 3,8,⁸ hvor det står at "for Herren er én dag som tusen år og tusen år som én dag". Klement av Aleksandria (150-215 e.Kr.) trodde at skapelsen ikke kunne finne sted i tid i det hele tatt,⁹ og allerede på 200-tallet spurte Origenes: "Hvilket intelligent menneske kan tro at den første, den andre og den tredje dagen [...] eksisterte uten sola, månen og stjernene?"¹⁰ Nettopp dette fikk også Augustin i år 415 til å konkludere med at det ikke kan

være snakk om en vanlig "dag", siden vår dag er basert på sola.¹¹ Han trodde også at skapelsen skjedde på et øyeblikk.

Så hvordan skal vi da forstå 1 Mos 1? Vi ser i alle fall at det ikke er moderne vitenskap som har ført til de mindre bokstavelige tolkningene. Vi bør heller ikke være engstelige for at vitenskapen skal motsi Bibelen. "Den generelle åpenbaring i skaperverket, så vel som den spesielle åpenbaring i Skriften, er også Guds stemme. Vi lever i et 'univers'¹², og all sannhet taler med én stemme."¹³ Det var nettopp dette som motiverte de første moderne vitenskapsmennene på 1500- og 1600-tallet. Men selv om "både naturen og Skriften er ufeilbarlige informasjonskilder fra Gud", har begge "feilbarlige menneskelige fortolkere."¹⁴ Gud taler både i Bibelen og i naturen, men på grunn av både dette sjangerspørsmålet og vitenskapens stadige utvikling kan vi på det nåværende tidspunkt ikke være sikre på den fullstendige tolkningen av Guds tale. Det viktigste er uansett at alt er skapt av Gud og at mennesket er unikt i et univers som ikke er tilfeldig.

¹ Edward J. Young, sitert i Lennox, J.C., *Seven Days that Divide the World* (Grand Rapids: Zondervan, 2011) s. 120.

² Collins, C. J., sitert i Lennox s. 120.

³ Blocher, H., *In the Beginning* (Downers Grove: Inter-Varsity Press, 1984) s. 32.

⁴ Waltke, B.K., *Genesis: A Commentary* (Grand Rapids: Zondervan, 2001) s. 78.

⁵ Blocher, *ibid*, s. 49-50, nevner Augustin og middelaldersk tradisjon.

⁶ Uttrykk som "og Gud sa...", "og det ble...", "og Gud kalte..." brukes 55 ganger og er typisk for bibelske narrativer. Den naturlige lese måten er derfor kronologisk.

⁷ Se f.eks. Walton, J.H., *The Lost World of Genesis One* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2009).

⁸ Lennox, *Seven Days that Divide the World*, s. 40-41.

⁹ Lennox, *ibid*, s. 41.

¹⁰ Lennox, *ibid*, s. 41-42.

¹¹ Augustin, *The Literal Meaning of Genesis*, 4.43.

¹² Det latinske 'universus' betyr 'altomfattende'.

¹³ Waltke, *Genesis: A Commentary*, s. 77.

¹⁴ Newman, R.C., "Evangelicals and Modern Science" i: Kantzer, K.S. og Henry C.F.H (red.): *Evangelical Affirmations* (Grand Rapids: Zondervan, 1990) s. 412.